

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Σκοπός της ενότητας

Ο σκοπός της θεματικής ενότητας είναι να κάνει μία εισαγωγή στα ζητήματα της **κοινωνικής οικονομίας, της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, της κοινωνικής ευθύνης και του κοινωνικού απολογισμού, καθώς και της προσωπικής ανάπτυξης και της δυναμικής της ομάδας**, προσεγγίζοντας θεωρητικά και πρακτικά ζητήματα και υπάρχουσες σήμερα εφαρμογές **με στόχο να αποκτήσετε γνώσεις και δεξιότητες για να προχωρήσετε στη δημιουργία συλλογικών κοινωνικών επιχειρήσεων ή στη βελτίωση των υφιστάμενων.**

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Όταν θα έχετε ολοκληρώσει την 1^η ενότητα, θα είστε σε θέση:

- Να κατανοείτε τις έννοιες, τη φιλοσοφία, τους σκοπούς, τα χαρακτηριστικά, τις δραστηριότητες και τις δυνατότητες της κοινωνικής οικονομίας και των κοινωνικών επιχειρήσεων στην απασχόληση και την ανάπτυξη
- Να ενημερωθείτε για την εξέλιξη του συγκεκριμένου τομέα στην Ευρώπη και στην Ελλάδα και για τις καλές ευρωπαϊκές και εθνικές πρακτικές
- Να κατανοείτε τη διαφορετικότητα της κοινωνικής από εκείνη της συμβατικής οικονομίας, των κοινωνικών επιχειρήσεων από τις συμβατικές επιχειρήσεις και τις ανάγκες που καλύπτουν οι πρώτες
- Να αντιλαμβάνεστε τη σπουδαιότητα, τη χρησιμότητα του τομέα και των κοινωνικών επιχειρήσεων στην κοινωνική συνοχή, απασχόληση, τοπική, οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, υπέρ της εξυπηρέτησης του ατόμου, της κοινωνίας και της οικονομίας, καθώς και στην καταπολέμηση του αποκλεισμού ευάλωτων κοινωνικών ομάδων
- Να εξοικειωθείτε με τα ζητήματα της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (Ε.Κ.Ε.) και του Κοινωνικού Απολογισμού
- Να αποκτήσετε ικανότητες προσωπικής και ομαδικής ανάπτυξης, ώστε να είστε σε θέση να συμμετέχετε αποτελεσματικά σε συλλογικές επιχειρήσεις

- Να αποκτήσετε ικανότητες και δεξιότητες για τη δημιουργία συλλογικών κοινωνικών επιχειρήσεων ή τη συμμετοχή σας σε άλλες δραστηριότητες κοινωνικής οικονομίας

1.2. Λέξεις – Κλειδιά

- Κοινωνία	- Κοινωνικό κεφάλαιο
- Οικονομία	- Εισόδημα
- Κοινωνικός σκοπός	- Τοπική ανάπτυξη
- Κοινωνική επιχειρηματικότητα	- Κοινωνική ευθύνη
- Δεξιότητες	- Κοινωνικός απολογισμός.
- Αλληλεγγύη	- Προσωπική ανάπτυξη
- Απασχόληση	- Ομάδα
- Καταπολέμηση της φτώχειας	

1.3 Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Ο τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας ή Τρίτος Τομέας – όπως συχνά αναφέρεται – αποτελεί το χώρο της οικονομίας που βρίσκεται ανάμεσα στον ιδιωτικό και στο δημόσιο τομέα της οικονομίας. Οι οικονομικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται σε αυτόν έχουν έντονο κοινωνικό περιεχόμενο. Ο τομέας αυτός συμβάλλει στην τοπική ανάπτυξη, δημιουργεί απασχόληση και απασχολεί ένα μεγάλο μέρος ατόμων που βάζονται από ανεργία και αποκλεισμό.

«Στην Ελλάδα παρατηρείται τα τελευταία είκοσι χρόνια σοβαρή ανάπτυξη των Κοινωνικών Επιχειρήσεων. Μεταξύ των δραστηριοτήτων του τομέα συγκαταλέγονται και επιχειρηματικές πρωτοβουλίες, όπως:

1. Οι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί
2. Οι αστικοί συνεταιρισμοί και οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί περιορισμένης ευθύνης για άτομα με ψυχοκοινωνικές ιδιαιτερότητες και δυσκολίες (Κοι.Σ.Π.Ε.)
3. Επιχειρηματικές συλλογικές πρωτοβουλίες που δημιουργήθηκαν ως αποτέλεσμα της κ.π. EQUAL ά κύκλου

4. Μη Κυβερνητικές οργανώσεις
5. Συνεταιριστικές τράπεζες κ.τλ.» (Ντούλια Θ. & Κατσιβαρδάς Χ., Γ.Γ.Ε.Ε., 2004.)

Επειδή ο τομέας αυτός προσφέρεται για επιχειρηματικές και ευρύτερες δραστηριότητες, με τις παρεχόμενες γνώσεις και δεξιότητες, θα είστε σε θέση να εμπλακείτε ενεργά και αποτελεσματικά σε αυτές.

Η θεματική ενότητα αυτή είναι η **πρώτη ενότητα** του εκπαιδευτικού προγράμματος «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα» και θα αποτελέσει τον κορμό για την κατανόηση τόσο της **δεύτερης ενότητας** με τίτλο *Οργάνωση, Διοίκηση, Marketing Κοινωνικών Επιχειρήσεων*, καθώς και της **τρίτης ενότητας** *Ισότητα Ευκαιριών στην Επαγγελματική και Κοινωνική Ζωή και Γυναικεία Επιχειρηματικότητα*, καθώς και οι τρεις (3) συνολικά ενότητες στοχεύουν στην ανάπτυξη κοινωνικών επιχειρήσεων, με την επιχειρηματική δραστηριοποίηση τόσο των ανδρών όσο και των γυναικών εκπαιδευόμενων, οι οποίες μαστίζονται – περισσότερο από τους άντρες – τόσο από την ανεργία όσο από την αφανή και απλήρωτη εργασία.

Στην ενότητα αυτή θα έρθουμε σε επαφή με τα ζητήματα της **κοινωνικής οικονομίας**, όπως εμφανίζεται στην Ευρώπη, στη Διεθνή κοινότητα και στην Ελλάδα, με την **κοινωνική επιχειρηματικότητα**, τις **θεσμοθετημένες μορφές κοινωνικών επιχειρήσεων και οργανισμών κοινωνικής οικονομίας (κ.ο.) και με καλές πρακτικές**, καθώς και με τα **προβλήματα**, τις **προοπτικές** και τις υφιστάμενες σήμερα **πολιτικές για τον τομέα αυτό**.

Επιπροσθέτως, θα γνωρίσουμε τα ζητήματα της **Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (Ε.Κ.Ε.) και Κοινωνικού Απολογισμού**, αλλά και τα **ζητήματα προσωπικής Ανάπτυξης και δυναμικής της Ομάδας**, ώστε οι εκπαιδευόμενοι να έχουν αυτοπεποίθηση και να μπορούν να συνεργάζονται σε ομάδα, εάν αναπτύξουν συλλογική κοινωνική επιχείρηση.

Παράλληλα, θα διαπραγματευτούμε το **γιατί είναι ωφέλιμο** για ομάδες που αντιμετωπίζουν ανεργία και αποκλεισμό να αναπτύσσουν κοινωνικές επιχειρήσεις

και ποιες προϋποθέσεις πρέπει να πληρούν οι επιχειρήσεις, προκειμένου να είναι βιώσιμες και ανταγωνιστικές.

Επειδή η κοινωνική επιχειρηματικότητα τα τελευταία χρόνια συνεχώς αναπτύσσεται (π.χ. περιλαμβάνονται για πρώτη φορά στο 4^ο Κ.Π.Σ.), ενώ ταυτόχρονα παρατηρείται και έντονο ενδιαφέρον εμπλοκής σε κοινωνικές επιχειρήσεις από μεγάλο αριθμό ατόμων (ευπαθών και μη ομάδων), το Ι.Δ.ΕΚ.Ε. σε συνεργασία με τη Γ.Γ.Δ.Β.Μ. έχουν εντάξει το εν λόγω πρόγραμμα στα προγράμματα εκπαίδευσης, στοχεύοντας στην απόκτηση από τους εκπαιδευόμενους βασικών δεξιοτήτων, οι οποίες θα τους βοηθήσουν στη δημιουργία κοινωνικών επιχειρήσεων.

2. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ, ΑΡΧΕΣ, ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ, ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

2.1. Εισαγωγή

Στη σχετική βιβλιογραφία δεν υπάρχει ένας ευρέως αποδεκτός ορισμός της κοινωνικής οικονομίας. Στις έρευνες ή στις μελέτες η κοινωνική οικονομία ορίζεται, συνήθως, είτε με βάση το **νομικό καθεστώς** των οργανώσεων με τις οποίες συνδέονται οι δραστηριότητες του τομέα είτε με βάση τις **κοινές αρχές** που διέπουν τη λειτουργία των διαφόρων οργανισμών που δραστηριοποιούνται στον τομέα.

«Η Κοινωνική Οικονομία ή Τρίτος Τομέας αποτελεί το χώρο της οικονομίας που βρίσκεται ανάμεσα στον Ιδιωτικό και το Δημόσιο τομέα της οικονομίας και στον οποίο διεξάγονται οικονομικές δραστηριότητες με οικονομικούς και κοινωνικούς σκοπούς και στόχους» (Χρυσάκης Μ, Ζιώμας Δ, Χατζαντώνης Δ, Καραμητροπούλου Ντ., 2002, σελ. 33- 38)

Σύμφωνα με την Ε.Ε., το τρίτο σύστημα αναφέρεται και περιλαμβάνει συνεταιρισμούς, εταιρείες αλληλοβοήθειας και ενώσεις αλλά και τοπικές πρωτοβουλίες απασχόλησης, οι δραστηριότητες των οποίων ανταποκρίνονται (με την παροχή υπηρεσιών και προϊόντων) σε κοινωνικές ακάλυπτες ανάγκες.

2.2. Περιεχόμενο του τομέα της κοινωνικής οικονομίας

Μολονότι, δραστηριότητες με κοινωνικό σκοπό αναπτύσσονται από το προηγούμενο αιώνα από φιλανθρωπικές οργανώσεις, η διάκρισή τους ως «Τρίτος τομέας» της οικονομίας είναι σχετικά πρόσφατη – από τη δεκαετία του 1970. Οι δραστηριότητες του τομέα καλύπτουν ανάγκες της κοινωνίας, τις οποίες δεν καλύπτει επαρκώς ούτε ο Δημόσιος τομέας (π.χ. φύλαξη παιδιών, ηλικιωμένων, πολιτιστικές δραστηριότητες κ.τλ.) ούτε ο Ιδιωτικός τομέας (π.χ. πολιτιστικές δραστηριότητες, «ηθικά» χρηματοπιστωτικά ιδρύματα κ.τλ.). Στις περισσότερες βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες, οι δραστηριότητες της κοινωνικής οικονομίας (επιχειρήσεις και οργανισμοί) μπορούν να ομαδοποιηθούν σε μεγάλες κατηγορίες, ανάλογα:

- Είτε με το **νομικό- θεσμικό καθεστώς** (θεσμική – προσέγγιση)

- Είτε με **τις κοινές αρχές που υπηρετούν** (κανονιστική προσέγγιση)
(Κετζετσοπούλου Μ., 2004, σελ. 9)

Η ομαδοποίηση βάσει του **Νομικού καθεστώτος** περιλαμβάνει:

- α) Συνεταιρισμούς
- β) Εταιρείες ή κοινωνίες αλληλοβοήθειας
- γ) Σωματεία, ενώσεις, μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς
- δ) Ιδρύματα, φιλανθρωπικές, εθελοντικές και μη κερδοσκοπικές οργανώσεις
- ε) Ταμεία αλληλοασφάλισης
- στ) Μη κερδοσκοπικές παραγωγικές επιχειρήσεις
- ζ) Αναπτυξιακές Συμπράξεις στα πλαίσια της κ.π. EQUAL και οργανισμούς προώθησης της απασχόλησης (ιδιαίτερα στην Ιταλία, Γαλλία, Βρετανία και Ελλάδα)
(Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 10-11).

Η ομαδοποίηση βάσει του **σκοπού** που υπηρετούν και **των αρχών** από τις οποίες διέπονται περιλαμβάνει:

- α) Τοπικές παραγωγικές δραστηριότητες
- β) Ενώσεις εθελοντικής εργασίας
- γ) Οργανώσεις γειτονιάς
- δ) Κοινωνικές πρωτοβουλίες για την υγεία, την παιδεία, την κατοικία και οργανώσεις ενίσχυσης του τρίτου κόσμου
- ε) Εναλλακτικές - «ηθικές» - τράπεζες (Ναζάκης Χ., Πρακτικά συνεδρίου, Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου, 2005, σελ. 135)

Ορισμένες από αυτές τις οργανώσεις έχουν βαθιές ιστορικές ρίζες, άλλες είναι πιο πρόσφατες. Η προσέγγιση αυτή δίνει έμφαση στα **χαρακτηριστικά** και στις **κοινές αρχές** που διέπουν τους οργανισμούς κοινωνικής οικονομίας, όπως: *τη συλλογικότητα, τον εθελοντισμό, το συλλογικό όφελος, τη διαχειριστική αυτονομία και τις δημοκρατικές διαδικασίες.* (Ε.Θ.Δ. Κοινωνικής Οικονομίας και Υπ. Απασχόλησης, Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων, 2005, σελ. 10-11) (βλ. αναλυτικά υποενότητα 1.2.1.).

2.3. Σκοποί του τομέα της κοινωνικής οικονομίας

Σκοπός των πρωτοβουλιών του Τρίτου τομέα είναι να παρέχουν αγαθά και υπηρεσίες που ανταποκρίνονται σε **ανεκπλήρωτες ανάγκες της κοινωνίας** (unmet needs), συμβάλλοντας ταυτόχρονα στην **τοπική ανάπτυξη και στην καταπολέμηση της ανεργίας**, επειδή παράλληλα προσπαθούν να εντάξουν μειονεκτούντα άτομα στην αγορά εργασίας.

Η έντονη ανάπτυξη των οργανισμών του τρίτου συστήματος, προήλθε κατ' αρχάς από **τη κρίση του Κράτους Πρόνοιας** που παρατηρήθηκε κατά τη δεκαετία του 1980 στην Ευρώπη και από την αυξανόμενη ανάγκη τόσο για κοινωνικές υπηρεσίες (π.χ. παιδικοί σταθμοί με συμμετοχή φυσικών προσώπων και Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Κέντρα για Ηλικιωμένους κ.ά.), όσο και για νέα πιστωτικά προϊόντα και υπηρεσίες υπέρ των ανέργων και των Μικρών Επιχειρήσεων (έτσι, π.χ. δημιουργήθηκαν οι «Ηθικές τράπεζες»).

Αναντίρρητα, **η αύξηση της ανεργίας** τις τελευταίες δύο δεκαετίες σε συνδυασμό με τις περιορισμένες δυνατότητες των παραδοσιακών τομέων να παράγουν νέες θέσεις εργασίας, οδήγησαν στην εμφάνιση διαφόρων νέων μορφών και πρωτοβουλιών που δραστηριοποιούνται στην κοινωνική οικονομία, με σκοπό, κυρίως, **την ένταξη στην αγορά εργασίας** ευάλωτων ομάδων και την **καταπολέμηση του αποκλεισμού**.

Ο Τρίτος τομέας έχει προσελκύσει τελευταία το ενδιαφέρον τόσο της επιστημονικής κοινότητας, όσο και των πολιτικών που σχεδιάζουν παρεμβάσεις για βελτίωση της απασχόλησης. Για αυτό το λόγο, η Ε.Ε. προωθεί την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας ως ένα **κεντρικό άξονα για την κοινωνική και οικονομική ευρωπαϊκή ανάπτυξη** και τη **βελτίωση της ποιότητας ζωής των τοπικών κοινωνιών** (Κετζίετσοπούλου Μ., 2005, σελ. 14).

Συνοπτικά, οι σκοποί του Τρίτου τομέα θα μπορούσαν να σκιαγραφηθούν ως εξής βάσει μελετών και ερευνών:

- **Παράγει νέες θέσεις εργασίας, αξιοποιώντας υφιστάμενες και νέες πηγές απασχόλησης**
- **Συμβάλλει στην ανάπτυξη νέων οικονομικών τομέων**

- *Συμβάλλει στη βελτίωση και τον εκσυγχρονισμό των τοπικών αγορών (σε σχέση με την οργανωτική μορφή και την οικονομική δομή και διάρθρωση)*
- *Ανταποκρίνεται στην εξελισσόμενη δυναμική της προσφοράς και ζήτησης και συνδέεται με τις αλλαγές των τοπικών αναγκών, εξισορροπώντας την προσφορά και τη ζήτηση*
- *Συμβάλλει στην τόνωση της κατανάλωσης και την αύξηση των εισοδημάτων*
- *Ενδυναμώνει την απασχολησιμότητα διαφόρων ευάλωτων κοινωνικών ομάδων που είναι ή απειλούνται από κοινωνικό αποκλεισμό*
- *«Χτίζει» το τοπικό «κοινωνικό κεφάλαιο» (άτομα, δραστηριότητες), ενισχύει την εμπλοκή – κινητοποίηση των τοπικών συντελεστών και των πολιτών, δημιουργεί σχέσεις εμπιστοσύνης και αλληλεγγύης*
- *Προωθεί την κοινωνική συνοχή και ενδυναμώνει τον κοινωνικό ιστό σε τοπικό επίπεδο*
- *Συμβάλλει στη μείωση των γεωγραφικών ανισοτήτων και των τοπικών αποκλίσεων [(Κετζετσοπούλου Μ. (2005, σελ. 14), ECOTEC (2001), Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2003), Cambell M. (1999), Borgaza C., Olabe A. & Greffe X. (1999)]*

2.4. Τα χαρακτηριστικά της κοινωνικής οικονομίας

«Τα χαρακτηριστικά της Κοινωνικής Οικονομίας μπορούν να συνοψιστούν στα παρακάτω:

- **Αντιμετώπιση του αποκλεισμού** για Ομάδες με ανισότητες στην Αγορά εργασίας
- **Δημιουργία δυνατοτήτων συνεχούς απασχόλησης** (employment potential)
- **Κινητοποίηση του τοπικού κοινωνικού κεφαλαίου σε παραγωγικές πρωτοβουλίες** (Human capital mobilization)
- **Κάλυψη Αναγκών του κοινωνικού συνόλου που δεν καλύπτει ούτε το Κράτος, ούτε η Αγορά** (unmet needs)» (E.M.E.S. EUROPEAN NETWORK, 2001).

2.5. Ορισμός των κοινωνικών επιχειρήσεων και των οργανισμών Τρίτου τομέα

Είναι επιχειρήσεις ή οργανισμοί με οικονομικό και κοινωνικό παράλληλα σκοπό, καλύπτουν **ανάγκες**, όπου ο παραδοσιακός ιδιωτικός τομέας ή το κράτος αδυνατούν να καλύψουν και δραστηριοποιούνται, κυρίως, στους τομείς της **πρόνοιας** [παροχή

προσωπικών υπηρεσιών προσαρμοσμένες στις ανάγκες της κοινωνίας (ηλικιωμένων, προσφύγων, μεταναστών, φυλακισμένων, κακοποιημένων γυναικών κ.τλ.)], του **περιβάλλοντος**, του **τουρισμού**, του **πολιτισμού**.

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι **συλλογικές επιχειρήσεις**, οι οποίες συνήθως λειτουργούν με τη νομική μορφή των Συνεταιρισμών, των Αστικών Μη Κερδοσκοπικών Εταιρειών (Α.Μ.Κ.Ε.), της Ο.Ε., της Ε.Ε., της Ε.Π.Ε. ή της Α.Ε. (οι οποίες πληρούν τις προϋποθέσεις και χαρακτηριστικά των κοινωνικών επιχειρήσεων, καθώς και με την μορφή των επιχειρήσεων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Εταιρείες Λαϊκής Βάσης, Δημοσυνεταιριστικές επιχειρήσεις κ.τλ.) (βλ. αναλυτικά ενότητα 1.2.2.). Η επικρατέστερη μορφή στην Ελλάδα είναι αυτή των Συνεταιρισμών και των Αστικών Μη Κερδοσκοπικών Εταιρειών (Α.Μ.Κ.Ε.)

2.6. Χαρακτηριστικά των κοινωνικών επιχειρήσεων

Οι οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας παρουσιάζουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά και αρχές έτσι, όπως αυτά εντοπίζονται στη δοκιμαστική ενέργεια «Τρίτο σύστημα και απασχόληση», η οποία τέθηκε σε εφαρμογή από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1997 και τον Ο.Ο.Σ.Α. Αυτά είναι τα παρακάτω:

- *Η επιδίωξη, ταυτόχρονα, κοινωνικών και οικονομικών στόχων*
- *Η οργάνωσή τους με επιχειρησιακό πνεύμα*
- *Η ικανότητά τους να εφαρμόζουν δυναμικές και καινοτομικές λύσεις για την καταπολέμηση της ανεργίας και του αποκλεισμού*
- *Η συμβολή τους στην οικονομική ανάπτυξη που ενισχύει την κοινωνική συνοχή»*

[Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γ.Δ. Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων (2003), OECD, *Social enterprises* (1999), Borzaga C. & Defourny J. (επιμέλεια), 2001, σελ. 16-18].

2.7. Αρχές των κοινωνικών επιχειρήσεων

Μέσα σε αυτό το γενικό πλαίσιο, ο ορισμός που χρησιμοποιείται στις περισσότερες χώρες τα τελευταία χρόνια σχετίζεται με τις **κοινές αρχές λειτουργίας** των οργανισμών της κοινωνικής οικονομίας και **τον παραγωγικό τους σκοπό**. Οι αρχές τους θα μπορούσαν να συνοψιστούν στα ακόλουθα.

A. Οικονομικού χαρακτήρα

1. ***Η περιορισμένη κατανομή κερδών.*** Τα κέρδη των Κοινωνικών Επιχειρήσεων συνήθως επανεπενδύονται στην επιχείρηση, ενώ καθορίζουν όρια όσον αφορά την ιδιοποίηση των κερδών.
2. ***Η συνεχής δράση παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών*** (Η παροχή υπηρεσιών ή προϊόντων σε ανθρώπους σε συνεχή βάση αποτελεί το λόγο ύπαρξης των κοινωνικών επιχειρήσεων).
3. ***Ο υψηλός βαθμός αυτονομίας.*** Οι Κοινωνικές Επιχειρήσεις, παρόλο που μπορεί να χρηματοδοτούνται από διάφορες πηγές, δημόσιες ή ιδιωτικές, έχουν διαχειριστική αυτονομία.
4. ***Το οικονομικό ρίσκο.*** Η βιωσιμότητά τους εξαρτάται από τις προσπάθειες των μελών και των εργαζομένων να διασφαλίσουν επαρκείς πόρους και κέρδη και φυσικά από τη στρατηγική των επιχειρήσεων.

B. Κοινωνικού χαρακτήρα

5. ***Η συλλογικότητα στη λήψη αποφάσεων.*** Το δικαίωμα λήψης αποφάσεων αφορά όλους τους μετόχους ή εταίρους.
6. ***Η ποικιλομορφία της εταιρικής σύνθεσης.*** Προωθούν τη συμμετοχή στη σύνθεση και διαχείρισή τους πολλών ομάδων (εργαζομένων σε αυτές, εθελοντών, φυσικών και νομικών προσώπων, χρηστών, τοπικών φορέων και προσωπικοτήτων, μη κερδοσκοπικών οργανισμών, φορέων της Τ.Α., συνεταιρισμών κ.τλ.).
7. ***Η δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων***
8. ***Η προτεραιότητα που αποδίδουν στα άτομα και στην εργασία έναντι του κεφαλαίου (είναι εντάσεως εργασίας)***
9. ***Η εθελοντική εργασία και η συνεργασία με τις τοπικές κοινωνίες*** (Στις κοινωνικές επιχειρήσεις τα μέλη εργάζονται για το τοπικό πληθυσμό ή για ομάδες που έχουν κοινά συμφέροντα, ενώ συνήθως συμπεριλαμβάνουν και εθελοντική συμμετοχή). (Χρυσάκης Μ., Ζιώμας Δ., Καραμητροπούλου Ντ., Χατζαντώνης Δ., 2002, σελ. 33-38, Ντούλια Θ. & Κατσιβαρδάς, 2004, σελ. 16, Κετζετσοπούλου Μ., 2004, σελ. 12 και Χαραλάμπους Κ., *Πρακτικά Συνεδρίου, Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου*, 2001, σελ. 75-76).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει εντοπίσει **17 τομείς** της κοινωνικής οικονομίας σε τοπικό επίπεδο, που έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν σημαντικές προοπτικές απασχόλησης. Οι τομείς αυτοί διακρίνονται στις εξής κατηγορίες δραστηριοτήτων:

- **Στη βελτίωση της ποιότητας ζωής** (κατ' οίκον παροχή υπηρεσιών, βελτίωση των στεγαστικών συνθηκών κ.τλ.)
- **Στην περιβαλλοντική ανάπτυξη** (διαχείριση αποβλήτων και υδάτων, διατήρηση των φυσικών περιοχών και πόρων κ.τλ.)
- **Στην ανάπτυξη του πολιτισμού, αθλητισμού και των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας** (διατήρηση πολιτιστικής κληρονομιάς, τοπική πολιτιστική ανάπτυξη)
- **Στην ανάπτυξη νέων τεχνολογιών, πληροφοριών και επικοινωνίας**

Ο Κ. Χαραλάμπους, *T.E.I. Μεσολογγίου* (2001, σελ. 68) αναφέρει ότι, σύμφωνα με τον Archambaut (1988, σελ. 90 & 1996, σελ. 235-238), οι δραστηριότητες που αναπτύσσονται στην κοινωνική οικονομία αφορούν τους παρακάτω τομείς.

- *Κοινωνικές υπηρεσίες (για παιδιά, ηλικιωμένους, Α.Μ.Ε.Α.)*
- *Εκπαίδευση, έρευνα*
- *Υγεία*
- *Περιβάλλον / Διατροφή*
- *Τοπική Ανάπτυξη, Κατοικία*
- *Υποστήριξη δικαιωμάτων*
- *Αφιλοκερδείς δραστηριότητες*
- *Επαγγελματικά σωματεία, συλλόγους και συνδικάτα*
- *Μη Κυβερνητικές οργανώσεις*
- *Συνεταιριστικές ή «ηθικές» τράπεζες*

2.9. Διαφορές των κοινωνικών επιχειρήσεων (κ.ε.) από τις συμβατικές επιχειρήσεις

Τα στοιχεία που **διαφοροποιούν** τις δραστηριότητες της κοινωνικής οικονομίας από αυτές της συμβατικής οικονομίας (οικονομίας της Αγοράς) είναι:

- **Ο τρόπος παραγωγής των κοινωνικών επιχειρήσεων**, ο οποίος είναι αυτοδιαχειριστικός, συλλογικός, μη κερδοσκοπικός, ανθρωποκεντρικός, αλληλέγγυος

- **Οι δραστηριότητες αναπτύσσονται σε τομείς όπου οι ανάγκες είναι ακάλυπτες** (πρόνοια, περιβάλλον, διατροφή, τουρισμός, εναλλακτική πίστωση κ.τλ.)
- **Οι ανάγκες που καλύπτουν** είναι υπέρ της εξυπηρέτησης τόσο του ατόμου, όσο και της κοινωνίας
- **Οι στόχοι** είναι κοινωνικοί και οικονομικοί, σε αντίθεση με τον Ιδιωτικό τομέα, ο οποίος στοχεύει πρώτιστα στο κέρδος και αφορούν:
 - *Την καταπολέμηση του αποκλεισμού*
 - *Τη δημιουργία απασχόλησης*
 - *Την κινητοποίηση του ανθρώπινου παράγοντα, με απώτερο σκοπό την προσωπική, επαγγελματική και τοπική ευημερία και κοινωνική συνοχή.*